

Дыдактычныя гульні для дзяцей старэйшага ўзросту.

«Назаві адным словам»

Мэты: замацоўваць у мове дзяцей словы, што абазначаюць агульныя паняцці; актывізіраваць слоўніковы запас; развіваць лагічнае мысленне, кемліваць.

Змест. Перад дзіцём выкладваюцца карткі з выявамі прадметаў. Дзіцё разглядае іх, называе намалёваныя прадметы. Затым дзіцё павіна назваць гэтыя прадметы адным словам.

- воўк, ліса, заяц... — дзікія жывёлы;
- сабака, кот, каза... — свойскія жывёлы;
- верабей, сарока, галка... — птушкі;
- курыца, павань, гусь... — свойскія птушкі;
- пантофлі, боты, туфлі... — абутак
- дуб, клён, бяроза... — дрэвы і г. д.

«Хто жыве ў казцы?»

Мэты: развіваць ўвагу, памяць, звязную мову, хуткасць мыслення; актывізацыя слоўніка.

Змест. Для гэтай гульні спатрэбяцца карткі з відарысамі розных прадметаў, у тым ліку і персанажаў казкі. Дзіцё разглядае карткі, а затым называе персанажаў той казкі, якую слухаў, і расказаць невялічкі ўрывак з гэтай казкі пра таго героя, якога назвалі.

«Прыдумай слоўца або адкажы: «Які?»»

Мэты: абагачаць слоўнікавы запас
прыметнікамі; развіваць кемлівасць,
мысленне, мову.

Змест. Дзіцё да назвы прадмета
падабірае словы, якія дапамогуць
адказаць на пытанне: «Які гэга
прадмет?».

Напрыклад:

- Лісіца якая? (*Хітрая, рыжая...*).
- Мядзведзь які? (*Касалапы, вялікі...*).
- Заяц які? (*Касавокі, даўгавухі...*) І г. д.

"Назаві колер"

Мэта: дапасаванне прыметнікаў да назоўнікаў па тэме: «Садавіна,
ага-родніна».

Ход гульні. Выхавацель кідае мяч адна-му з дзяцей і называе садавіну
альбо агародніну (*яблык, агурок, бурак, слгва і г.д.*), дзіця ловіць мяч,
называе адпаведны колер (*чырвоны, зялёны, чырвоны, сіняя і г. д.*) і
кідае мяч назад.

"Пагуляем у казку"

Мэта: адпрацоўка навыкаў звязнага маналагічнага маўлення.

Дарослы прапануе дзіцяці ўспомніць казку «Тры мядзведзі». Затым, мяняючы вышыню голасу, просіць адгадаць, хто гаворыць: Міхайла Патапавіч (нізкі голас), Настасся Пятроўна (сярэдняй вышыні голас) або Мішутка (высокі голас). Адна і тая ж рэпліка прамаўляецца розным па вышыні голасам, у трох варыянтах:

- Хто сядзеў на маім крэсле?
- Хто еў з маёй міскі?
- Хто спаў на маёй пасцелі?
- Хто быў у нашым доме? І г.д..

«Вяршкі і карэньчыкі»

Мэта: практыкаванне дзяцей у класіфікацыі гародніны па прыгоднасці для ежы чалавеку.

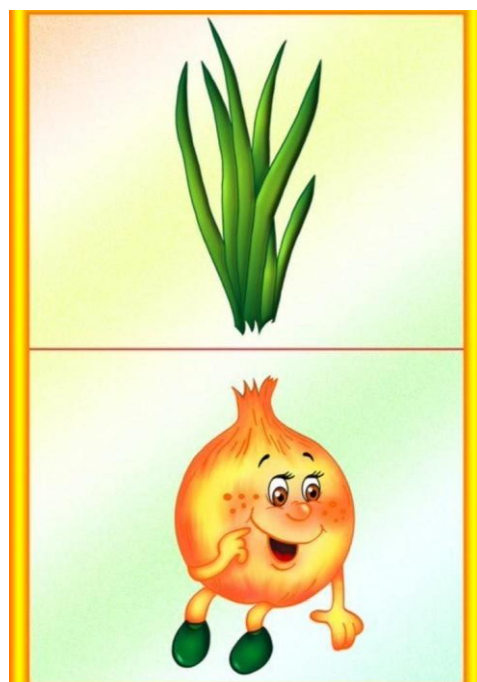
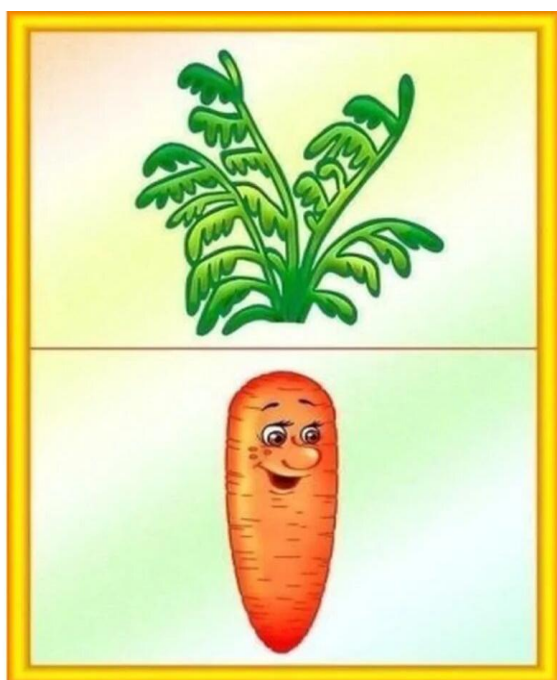
Гульнёвае правіла: Адказваць можна толькі двума словамі: вяршкі, або карэньчыкі. Хто памыліўся, то той плаціць фант.

Гульнёвае дзеянне: разыгрыванне фантаў.

Ход гульні. Выхавальнік паўтарае з дзецьмі, што яны называюць вяршкамі, а што карэньчыкамі. "Калі мы ядзім тое, што расце ў зямлі-карэньчык, а тое, што расце на сцэблі-вяршок".

Выхавальнік называе якую-небудзь гародніну, а дзеці адказваюць, што ў ім можна есці: вяршок ці карэньчык. Той, хто памыляецца, плаціць фант, які ў канцы гульні выкупляецца.

Выхавальнік можа прапанаваць іншы варыянт; ён гаворыць: "Вяршок", а дзеці называюць гародніну, якую можна есці.

«АДГАДАЙ, ХТО ПАКЛІКАЎ»

Дыдактычная задача. Развiццё слыхавога ўспрымання, увагі, вытрымкі.
Правiлы гульнi: Той, хто адгадае, негледзячы \ не паварочваючыся павiнен вызначыць на слых, хто яго паклікаў.

Гульневае дзеянне: Адгадаць, хто паклікаў.

Змест: Дзеці сядзяць на крэсёлках паўкругам. Выхавальнік выклікае да сябе Колю (ставіць яго спіной да ўдзельнікаў гульні), Жэстам выклікае Олю, якая, падышоўшы, заве: «Коля». Калі Коля адгадае, садзіцца на месца, а адгадаць будзе Оля. Калі дзіцяці цяжка на слых вызначыць, хто яго паклікаў, тады дзеці, што сядзяць, павiнны сказаць, у што адзета Оля, або назваць уласцiвыя ей адной прыметы.

Роля выхавальніка: Выклікаць больш тых дзяцей, у якіх недастаткова развiты тармажныя працэсы, сарамліваць.

Заўвага: Калі дзеці добра навучацца пазнаваць па голасу на слых, можна увесці ў гульню ўскладненне (ролю пеўнікаў і мішак). Напрыклад, дзіцяўкладвае мішку спаць, а ў гэты час некалькі дзяцей (пеўнікаў) па чарзе спяваюць «ку-ка-рэ-ку». Мішка павiнен адгадаць, хто падаў голас.

«КОНІКІ»

Дыдактычная задача. Замацаванне вымаўлення гука *р*. *Правiлы гульнi* 1. Выкананне ролі (конь, фурман). 2. Чаргаванне дзяцей пры выкананні ролі. 3. Гучнае і выразнае вымаўленне гукаў.

Гульневае дзеянне. Язда на «коніках».

Змест. Конікі (дзеці) стаяць у «канюшні» (месца, адгароджанае крэсламі). Дзеці-фурманы прыходзяць запрагаць «конікаў». Вядучы расоўвае два крэслы (вароты), фурманы вымаўляюць нараспеў: «Стук-грук, тра-та-та, адчыняйце вароты, выязджайце з двара! Но, паехалі!» Пад'язджаюць да варот, едуць па крузе. цмокаюць языком, імітуючы тупат капытоў: «Цок-цок-цок». «Фурманы» накрываюць: «Но, тпр-р-ру».

Роля выхавальніка. Стварыць у пачатку гульні эмацыянальны настрой у дзяцей. Падбраць неабходнае абсталяванне (майка-конікаў, лейцы) для ўсіх удзельнікаў гульні. Дамагацца ад дзяцей дакладнага, гучнага вымаўлення гукаў, як! я трэба замацаваць.

«ХТО ЯК КРЫЧЫЦЬ»

Дыдактычная задача. Практыкаванне ў правільным вымаўленні гукаў мовы. Выхаванне увагі засяроджанасці.

Правiлы гульнi. Пракрычаць так, як крычаць сапраўдныя жывёлы, птушкі

Гульневае дзеянне. Адгаванне па гуку, якая жывёла жыве ў доміку.

Змест. Дзеці хаваюцца ў домік. Дзіця, якое адгадвае, падыходзіць к доміку, стукае і пытаецца: «Хто тут жыве?» «Пеўнік» адказвае «ку-ка-рэ-ку», «варона» — «кар-кар».

Роля выхавальніка. Выхавальнік (ведаючы недахопы ўвымаўленні дзіцяці) прызначае яго імітаваць такую жывёлу, ў крыку, у якой ёсць гук, які дзіця дрэнна вымаўляе, напрыклад *p, c* і інш. «Домікі» могуць быць змайстраваны з будаўнічага матэрыялу або імітаваны з дапамогай крэсела.

«СКЛАДНЫЯ КАРЦІНКІ»

Дыдактычная задача. Знаёмства з наваколлем. Замацаванне назваў жывёл. Выхаванне ўвагі, настойнасці ў вырашэнні задачы.

Правілы гульні. Кожнае дзіця з карцінак складае пэўную жывёлу (карову, каня).

Гульневае дзеянне. Складванне карцінак.

Змест. Удзельнікі гульні складаюць з чатырох частак цэлую карцінку і расказваюць, што атрымалася.

Роля выхавальніка. Падабраць карцінкі з часткамі тых жывёл, якія дзецям знаёмыя, вучыць складаць з частак цэлую жывёлу, дамагацца самастойнасці дзяцей.

«ЛЮСТЭРКА»

Дыдактычная задача. Развіццё моўнай і рухомай актыўнасці дзяцей.

Правілы гульні. Дакладна паўтараць дзеянне, якое паказвае вядучы.

Гульневае дзеянне. Выкананне рухаў.

Змест. Дзеці стаяць ў крузе. Выбраны з дапамогай лічылкі вядучы становіцца ў цэнтры круга. Усе астатнія стаяць ў роўным крузе.

Што нам Кацечка (Танечка, Дзімачка і г. д.) пакажа, Будзем дружна мы раіць.

Дзіця ў цэнтры круга паказвае розныя рухі, астатнія гульцы паўтараюць.

Роля выхавальніка. Дамагацца, каб дзеці выразна вымаўлялі тэкст, дакладна паўтаралі паказаныя рухі

«ХТО ХУТЧЭЙ ЗБЯРЭ»

Дыдактычная задача. Замацаванне ведаў пра колер і абазначэнне яго словам. Выхаванне ўвагі.

Правілы гульні. Сабраць вежку аднаго колеру. Сабраць рознакаляровую вежку толькі з вялікіх або маленькіх кольцаў.

Гульневае дзеянне. Збор вежкі.

Змест. Выхавальнік раскладвае з дапамогай дзяцей на некалькіх сталах рассыпаныя рознакаляровыя кольца ад вежак. Дзеці, якія прымаюць

удзел у гульні, збіраюць вежкіаднаго колеру або камбінавання з некалькіх колераў.

Роля выхавальніка. Зацікавіць дзяцей гульні, паказаць рознакаляровыя кольцы ад вежак (чырвоныя, зялёныя, жоўтыя і г. д.), прапанаваць сабраць вежку чырвонага, а потым сіняга колеру.

Заўвага. Спачатку дзеці разбіраюць і збіраюць вежкі павольна, затым, калі гульню засвояць, тэмп можна паскорыць. Спачатку дзецям даваць два колеры, а затым прыбаўляць па аднаму ўзалежнасці ад патрабаванняў праграмы.

«ЗНАХОДЖАННЕ ПРАДМЕТАЎ ПА СЛОВУ»

Дыдактычная задача. Замацаванне слоўніка развіццё мовы (называнне знаёмых прадметаў).

Правілы гульні. Кожны ўдзельнік гульні павінен знайсці цацку, якуюназваўвыхавальнік.

Гульневае дзеянне Адшукванне цацак.

Змест. Дзеці разглядаюць прадметы, якія выхавальнік падбірае для гульні. Затым усе заплюшчваюць вочы або паварочваюцца ў дзвух бок, а выхавальнік раскладвае цацкіў розныя месцы.

Удзельнікі гульніпаварочваюцца, івыхавальнік дае кожнаму заданне, што ён павінен знайсці: Коля — вялікі шар, Міша — белую кошачку, Соня — мішку, а калізнойдуць, становяцца ў круг ікожны, хто зпойдзе цацку, называв яе і кажа, як з ёю можна гуляць.

Роля выхавальніка. Падабраць знаёмыя цацкі, з якімі дзеці часта гуляюць.

Заўвага. Гульню можна ўскладніць падборам цацак, якія мала знаёмыя дзецям.

«ПАРНЫЯ КАРЦІНКІ МАЛЫШАМ»

Дыдактычная задача. Знаёмства з наваколлем. Замацаванне слоўніка іразвіццё мовы. Выхаванне ўвагі.

Правілы гульні. З пэўнай колькасці раскладзеных картак кожнае дзіця павінна падабраць дзве парныя.

Гульневае дзеянне. Падбор пар.

Змест. Гульцы падбіраюць пары па падабенству прымет (вядро і збан, лялька і мішка). Называюць прадметы, а затым гавораць, чым яны падобныя.

Роля выхавальніка. Падабраць карцінкі цацак, прадметаў быту, раслін,жывёл і г. д. зыходзячы з таго, якія праграмныя задачы стаяць на гэты перыяд.

«ЗАПАЛІ ЛІХТАРЫК»

Дыдактычная задача. Замацаванне колеру прадметаў іх назваў.

Правілы гульні. Знайсці ліхтарык зададзенага колеру і назваць колер.

Гульневае дзеянне. Разглядаванне ліхтарыкаў і затым іх адшукванне.

Змест. Выхавальнік разам з дзецьмі разглядае рознакаляровыя ліхтарыкі і называе, якога яны колеру. Пасля гэтага ён растлумачвае правілы гульні. Ліхтарыкі будуць раскладзены па усім пакоі. Хто зпойдзе ліхтарык, той і возьме яго. Узяць можна толькі адзін ліхтарык, а потым дзецці называюць, якога ён колеру.

Роля выхавальніка. Выхавальнік просіць дзяцей заплісчыць вочы, а сам у гэты час хавае ліхтарыкі.

Заўвага. За месці ліхтарыкаў можна браць рознакаляровыя стужкі. Яны могуць быць шырокія і вузкія, доўгія і кароткія.

«ПАЗНАЙ ФОРМУ ПРАДМЕТА»

Дыдактычная задача. Замацаванне ведаў геаметрычных форм і іх назваў. Выхоўванне ўвагі, засяроджанасці.

Правілы гульні. Паглядзець сваю карту і назваць, што на карце нарысавана. Калі дзеці ўмеюць лічыць — падлічыць, колькі форм на карце (дзве, тры).

Гульневае дзеянне. Адшукванне на вялікай карце геаметрычных форм, аналагічных тым, якія паказвае выхавальнік.

Змест. Дзецям раздаюць вялікія карты з нарысаванымі на іх геаметрычнымі фігурамі (круг, квадрат, трохвугольнік).

У выхавальніка маленькая карта такой жа формы, як і на вялікіх картах (геаметрычныя фігуры могуць паўтарацца як на вялікіх, так і на малых картках). Ён паказвае маленькую картку і пытаецца ў дзяцей, у каго з іх на карце ёсць трохвугольнік. Дзіця адказвае: «У мяне на карце ёсць трохвугольнік».

Гульня заканчваецца, калі ў аднаго з удзельнікаў гульні на карце будуць закрыты ўсе клеткі.

Роля выхавальніка. Падабраць такія геаметрычныя фігуры, якія дзеці ведаюць, а потым дабаўляць па адной яшчэ малавядомай дзецям, растлумачваючы яе назву.

Заўвага. Ускладненне: геаметрычныя фігуры могуць быць афарбаваныя ў розныя колеры. Тады дзеці павінны гаварыць: «У мяне круг чырвоны».

«ЖЫВОЕ ДАМІНО»

Дыдактычная задача. Параўнанне і называнне стужак (велічыня і колер).

Правілы гульні. Знайсці таварыша, ў якога на руцэ такая самая па колеру стужка, узяць яго за руку і стаць у круг.

Гульневае дзеянне. Знайсці пару.

Змест. Выхавальнік завязвае на рукі дзецям стужкі розных колераў у выглядзе бранзалетаў і прапаноўвае хутка пабудаваць круг. Дзеці становяцца ў круг так, каб супалі аднолькавыя колеры стужак (чырвоны, аранжавы, жоўты, блакітны, фіялетавы).

Роля выхавальніка. Выхавальнік разам з дзецьмі разглядае стужкі, а затым завязвае іх дзецям. Сочыць за правільным утварэннем круга, за выкананнем дзецьмі правіл гульні.

Заўвага. Спачатку стужкі завязваюць на адной руцэ, а затым можна на абедзвюх руках, але рознага колеру. Тады пары павінны злучыцца так, каб колер стужак дзіцяці супадаў з колерам стужак таварыша, які стаіць злева і справа ад яго.

«ШТО ЗМЯНІЛАСЯ?»

Дыдактычная задача. Замацаваць веды пра геаметрычныя фігуры, развіваць назіральнасць, увагу, памяць і мову.

Правілы гульні. Дзіця запамінае размяшчэнне фігур, а потым называе, якую перастаноўку зрабілі. Той, хто адгадае, сам робіць перастаноўку.

Гульневае дзеянне. Адгадваанне.

Змест. Выхавальнік расстаўляе на сталае тры геаметрычныя фігуры і прапаноўвае дзецям паглядзець і запомніць, у якой паслядоўнасці яны размешчаны. Па камандзе «Вочкі спяць» дзеці заплюшчваюць вочы, а выхавальнік хутка перастаўляе або прымае адну фігуру і пытаецца: «Што змянілася?» Дзіця павінна сказаць, якой фігуры няма або як змянілася размяшчэнне фігур.

Роля выхавальніка. Падабраць фігуры згодна з праграмнымі патрабаваннямі. У працэсе гульні працаваць над развіццём мовы дзіцяці (моцна і і выразна называць фігуры), ствараць спрыяльную эмацыянальную абстаноўку.

«ПТУШКІ І АЎТАМАБІЛЬ»

Дыдактычная задача. Развіццё ў дзяцей слыхавой увагі, уменняў рухацца ў адпаведнасці са словамі верша.

Правілы гульні. Выконваць рухі ў адпаведнасці са словамі верша. Спрыймаць ад «аўтамабіля». Гучна і выразна вымаўляць верш.

Гульневае дзеянне. Імітацыя дзеянняў птушак.

Змест. Выхавальнік звяртаецца да дзяцей: «Паглядзіце, які ў мяне руль. Я буду «аўтамабілем», а вы — «птушкамі. Вы будзеце «лятаць і скакаць на паляны» (паказвае на сярэдзіну пакоя)». Чытае верш-

Прыляталі птушачкі, Птушачкі-пяюшачкі,
Весела скакалі!
Зярняткі дзяўбалі.

«Дзеці-птушкі» у адпаведнасці са словамі верша «лятаюць, скачуць»,
потым прысядаюць і стукаюць пальчыкамі па падлозе.

Выхавальнік паварочвае ў руках руль, гудзе і прыгаворвае: «Аўтамабіль
па вуліцы бяжыць, спяшаецца, гудок гудзе тра-та-та, беражыся!»

Дзеці-птушкі ўцякаюць ад аўтамабіля. Пры паўтарэнні гульні
вымаўляюць словы разам з выхавальнікам.

Роля выхавальніка. Стварае ў дзяцей эмацыянальны настрой. Дамагаецца
ад іх выразнага вымаўлення слоў верша.

“Падбярэ пару”

Дыдактычная задача. актывізацыя слоўніка.

Правілы гульні: падбіраць малюнкi з аднолькава размешчанай
садавінай і называць яе.

Гульнівае дзеянне: знайсці патрэбны прадмет.

Змест: на стол кладуць малюнкi з выявамі садавіны (чатыры пары
малюнкаў з намаляванымі яблыкамі, слівамі, клубніцамі, вішнямі,
якія размешчаны па-рознаму). Дзеці падбіраюць пары і называюць
садавіну.

Роль выхавальніка. Дапамагаць дзецям, каб яны правільна называлі
садавіну.

“Паштальён прыносіць пісьмы”

Дыдактычная задача: развіццё звязнай мовы, выхаванне ўвагі.

Правілы гульні: скласці апавяданне па паштоўцы так, каб удзельнікі
гульні пазналі, якая гэта пара года.

Гульнівае дзеянне: выкананне ролі паштальёна (па чарзе).

Змест: паштальён прыходзіць з сумкай і раздае дзецям паштоўкі.
Атрымаўшы паштоўку, дзіця яе нікому не паказваючы, расказвае,
што на ёй адлюстравана. Астатнія дзеці павінны здагадацца, якая
пара года адлюстравана на паштоўцы.

Роль выхавальніка. Падабраць паштоўкі з нескладаным сюжэтам,
каб на іх былі адлюстраваны розныя поры года.